

Justis- og beredskapsdepartementet
Sendes per epost til post@jd.no

DERES REF.: 24/3559
VÅR REF.: 336858

DATO: 6. september 2024

Hørings svar - forslag til ny rettshjelpforskrift, endringer i salærforskriften og enkelte andre forskrifter og forslag til mindre endringer i tvangsfullbyrdsloven

1 Innledning

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat av 4. juni 2024 om overnevnte høring, med høringsfrist 26. august 2024, og utsatt frist 6. september 2024. Høringen gjelder departementets forslag til ny rettshjelpforskrift på bakgrunn av endringer i rettshjelpsloven, jf. Prop. 124 L (2022-2023), forslag til endringer i salærforskriften, samt forslag til mindre endringer i tvangsfullbyrdsloven.

2 Ny rettshjelpforskrift

2.1 Overordnede bemerkninger

Forslaget til ny rettshjelpforskrift utgjør siste ledd i første deloppfølging av Rettshjelpsutvalgets utredning (NOU 2020: 5). Advokatforeningen mener at forslaget utgjør en klar forbedring av behovsprøvingen i rettshjelpsordningen, sett opp mot eksisterende ordning. Forslaget til forskrift innebærer imidlertid et komplisert system for behovsprøving, hvor ingen kan forventes å på egen hånd finne ut av hvilken egenandel de skal betale. Advokatforeningen vil understreke at intensjonen beskrevet i høringsnotatet, med en brukervennlig digital portal som enkelt gir brukere innsikt i hva deres egenandel vil være, samt en rask saksbehandling – vil være helt avgjørende for at ordningen skal fungere.

Forslaget innebærer at rettshjelpen skal variere mellom å være gratis, og å koste rundt 1200 kroner timen. Egenbetalingens størrelse skal avhenge av søkerens økonomiske situasjon. Målbare størrelser skal vektas, få fratrukk og tillegg, før de samlet skal settes inn i en tredjegradsfunksjon. Dette utgjør et komplisert regnestykke. Resultatet av nevnte funksjon gir en proSENTSATS som utgjør den andelen av rettshjelpsutgiftene mottakeren skal betale selv. Relativt små endringer i inntekt kan gi store utslag i egenbetalingen. Dette medfører at det i praksis vil være umulig for søkere og advokater (uten svært lang erfaring med ordningen), å forutse utfallet av behovsprøvingen med sikkerhet. Det vil med andre ord nesten alltid være behov for en endelig avklaring av egenandelens størrelse før oppdraget påbegynnes. Advokatforeningen vil derfor understreke viktigheten av at de foreslåtte forskriftene er compatible med de tekniske løsningene, samt at de

vedtaksfattende organene får god opplæring og tilstrekkelig ressurser til å håndtere søknader som må gå på siden av det rent automatiserte sporet.

Advokatforeningen ønsker samtidig å understreke viktigheten av at de øvrige delene av Rettshjelpsutvalgets forslag følges opp, og at det fremmes en helt ny rettshjelpslov, i tråd med Stortingets anmodningsvedtak i forbindelse med budsjettforliket høsten 2021.

2.2 Betalingsevne

2.2.1 Innledning

Forslaget til forskrift innebærer at søkerens betalingsevne skal danne grunnlaget for behovsprøvingen og størrelsen på egenandelen de må betale. Betalingsevne er definert som bruttoinntekt pluss halvparten av nettoformue. Det er foreslått et fradrag for forsørgeransvar for barn, samt at boligverdi og verdi av driftsmidler ikke skal inngå i nettoformuen, med mindre verdien overstiger 10 millioner kroner (jf. Skatteloven §4-10 andre ledd tredje punktum). Videre innebærer forslaget at ektepar og andre som lever sammen med felles økonomi skal vurderes etter samme grenser som enslige, men hvor deres samlede betalingsevne vektet med 60 prosent.

I de vedtatte endringene i rettshjelpsloven heter det: «*Ved beregning av betalingsevnen etter annet ledd skal bruttoinntekt, nettoformue, og fradrag for forsørgelse av barn inngå. Ektefeller og andre som lever sammen med felles økonomi skal vurderes samlet.*» (§ 11 tredje ledd og § 16 tredje ledd). Forslaget til forskrift handler om hvordan disse elementene skal defineres og vektet opp mot hverandre i vurdering av egenandelens størrelse.

2.2.2 Bruttoinntekt

Forslaget til forskrift legger opp til at bruttoinntekt defineres som samlet inntekt som inngår i alminnelig inntekt etter skatteloven kapittel 5. Advokatforeningen mener dette er et fornuftig utgangspunkt, særlig med tanke på en rask og forutberegnelig saksbehandling.

2.2.3 Ektepar og andre som lever sammen med felles økonomi

Forslaget til forskrift innebærer at ektepar og andre som lever sammen med felles økonomi, skal få en egenandel etter samme formel som enslige, men hvor 60 prosent av deres samlede betalingsevne inngår. I høringsnotatet begrunnes dette med at den økonomiske fordelingen for søkere med flere voksne i husholdningen skal hensyntas i noe større grad enn i dag. Dagens inntektsgrenser innebærer at pars samlede inntekt vektet med 65 prosent av ensliges inntekt, i den forstand at inntektsgrensen for enslige er 65 prosent av grensen for par.

Advokatforeningen stiller seg bak forslaget om at et pars samlede betalingsevne skal vektet med 60 prosent. Dette medfører imidlertid at stordriftsfordelene ved å leve med felles økonomi tillegges noe *mindre* vekt enn i dagens ordning, og at relativt flere gifte og samboende vil falle inn under ordningen. Dette er i tråd med Rettshjelpsutvalgets forslag og intensjon, og bøter på problemet med at det har vært uforholdsmessig vanskelig for par å kvalifisere til rettshjelp (se NOU 2020:5, punkt 22.4.2). Selv om høringsnotatet oppgir motsatt begrunnelse for forslaget, stiller Advokatforeningen seg bak forslaget.

2.2.4 Nettoformue

Forslaget til forskrift innebærer at verdien av bolig og driftsmidler under en grenseverdi ikke skal inngå i nettoformuen, og dermed ikke inngå i behovsprøvingen. Det samme gjelder gjeld knyttet til slike verdier.

Advokatforeningen er positive til denne delen av forslaget. Vi stiller imidlertid spørsmål ved hvorvidt opplysninger om hvilke verdier gjelden knytter seg til er mulig å innhente automatisk fra siste skatteoppgjør. For at ordningen skal fungere, er det avgjørende at søknadsprosessen er så enkel som mulig. Dersom alle med boliggjeld må sende inn særskilt dokumentasjon på denne, vil det medføre vesentlig merarbeid for alle parter. En mulig løsning er at gjeld opp til eksempelvis 85 prosent av boligverdien ikke inngår i nettoformuen, jf. egenandelskravet på 15 prosent (Utlånsforskriften §7, første ledd).

Videre er det foreslått at formue bestående i BSU-midler ikke skal inngå i beregningen. Dette er også et unntak som potensielt kan gjelde mange, og hvor det er viktig at det arbeides for en effektiv automatisk informasjonsinnhenting, slik at det unngås en tidkrevende søknadsprosess.

Forslaget innebærer at utbetalt personskadeerstatning skal inngå ved beregning av nettoformue. Personskadeerstatning etter f. eks yrkesskader utbetales som hovedregel ved engangsutbetaling og omfatter ofte erstatning for fremtidige utgifter og fremtidig inntektstap. Ettersom utbetalingen skjer før det faktiske tapet oppstår, neddiskonteres erstatningsbeløpet ut fra den realavkastning skadelidte forutsettes å få ved investering av erstatningssummen. Summen av det diskonterte erstatningsbeløpet og forventet avkastning utgjør «full erstatning» til skadelidte. For å få en så stor avkastning som forutsatt, må skadelidte oppnå en årlig nominell avkastning av vesentlig størrelse. Da er det nødvendig at erstatningsbeløpet investeres. Slik forslaget foreligger, vil personer som har fått utbetalt personskadeerstatning ment til å dekke livsvarige tap og utgifter, være avskåret fra rettshjelpsordningen. Advokatforeningen mener det må gjøres et unntak for denne gruppen. Argumentene om en effektiv søknadsprosess med automatisk informasjonsinnhenting er mindre relevant her, da det dreier seg om en relativt liten gruppe. Det bør også vurderes om det er mulig å gjøre unntak for avkastning fra slik formue i inntektsberegningen.

Forslaget innebærer videre at negativ nettoformue ikke skal inngå i behovsprøvingen. Dette i motsetning til Rettshjelpsutvalgets forslag, hvor det er foreslått et fradrag for renteutgifter til usikret gjeld. Personer med høy grad av usikret gjeld er ofte i en svært utsatt økonomisk situasjon, og vil som regel ikke kunne betale for egen rettshjelp – selv om deres inntekt skulle tilsi det. Advokatforeningen mener negativ nettoformue som følge av usikret gjeld bør inngå i betalingsevnen, vektet med en rentesats. Forslaget til forskrift legger allerede opp til at det skal skilles mellom sikret og usikret gjeld i betalingsevnen. Dersom denne informasjonen allerede er innhentet, vil det ikke kreve ekstra arbeid å ta hensyn til negativ nettoformue som følge av usikret gjeld i behovsprøvingen. Renteutgifter inngår også i skatteetatens opplysninger, og bør ikke være vanskeligere å ta høyde for enn mange av de andre elementene som er inntatt i behovsprøvingen.

Særlig utsatt er personer som er underlagt tvungen gjeldsordning. Denne gruppen er ikke stor, men deres rettshjelpsbehov er ofte stort, og betalingsevnen lav. Om ikke annet bør denne gruppen få mulighet til å søke på særskilt grunnlag.

2.2.5 Fradrag for forsørgerbyrde

Forslaget til forskrift innebærer at personer som forsørger et barn skal få et fratrekk i betalingsevnen på 0,5 G. Videre vil personer med to barn skal få et fratrekk på 0,65 G, og personer med tre eller flere barn et fratrekk på 0,75 G. Rettshjelpsutvalgets forslag innebar et fratrekk på 0,5 G per barn. Høringsnotatet begrunner forslaget med stordriftsfordeler i finansieringen av barn.

Advokatforeningen er positive til et fradrag for forsørgerbyrde i størrelsesorden 0,5 G, men mener det er urimelig å anta at stordriftsfordelene ved flere barn er så høye som antatt. Departementets forslag innebærer at søkere med tre barn, skal vurderes likt som søkere med flere enn tre barn. Nødvendige utgifter til av barn stopper ikke ved barn nummer tre. Advokatforeningen kan ikke se at høringsnotatet begrunner størrelsen på fradragene noe videre. Det vil nødvendigvis eksistere noen stordriftsfordeler i forsørgerbyrde ved flere barn, men nødvendige utgifter vil åpenbart stige også når man får barn nummer fire. Videre er det urimelig å anta

at barn nummer to koster en tredjedel av barn nummer ett – slik forslaget til forskrift implisitt antar. Et fratrekk på 0,5 G for første barn, og eksempelvis 0,3 G for hvert påfølgende barn, vil være en modell som tar høyde for stordriftsfordeler uten at foreldre med flere barn får en mye høyere terskel for rettshjelp enn foreldre med ett barn.

2.3 Egenandelens størrelse

Forslaget til forskrift legger opp til en egenandel som utgjør en prosentandel av enkelte av utgiftene forbundet med saken. Prosentandelen skal variere med betalingsevne basert på en formel. De med en betalingsevne under 1 G skal ikke betale egenandel, for de øvrige skal egenandelen variere mellom 1 og 99 prosent avhengig av betalingsevne. Rettshjelputvalget foreslå en øvre grense på 75 prosent. I motsetning til Rettshjelpsutvalgets forslag, skal det ikke betales egenandel av rettsgebyr og merverdiavgift er utelatt fra egenandelen.

I Advokatforeningens hørings svar til NOU 2020: 5, var vi tydelige på at merverdiavgift på egenandelene var en dårlig ide. Blant annet fordi merverdiavgift på salær ikke utgjør en reell utgift for staten, og dermed ikke bør inngå i utgiftene mottakerne skal dekke en andel av. Det er positivt at forslaget ikke innebærer merverdiavgift på egenandelene. Det har imidlertid ingen effekt på rettshjelpsmottakernes egenbetaling, når dette finansieres ved å øke egenandelene tilsvarende. En egenandel på 99 prosent medfører at staten i praksis ikke gir noen støtte til rettshjelpsmottakeren. Sakene det gjelder er i stor grad unntatt rettsgebyr i utgangspunktet, så fritaket fra rettsgebyr innebærer i realiteten ingen støtte. Fritaket fra merverdiavgift er heller ingen utgift for staten. Sakene det gjelder, vil i all hovedsak dreie seg om saker som aldri kommer for retten i dag – dermed innebærer det ingen utgift for staten å unnlate å kreve inn merverdiavgift. I praksis vil all støtte til rettshjelpsklienter med en egenandel på 99 prosent komme fra advokatene, som tar disse sakene til en pris langt under markedspris – nemlig rettshjelpssatsen. I sin ytterste konsekvens vil det eneste støtteelementet for denne gruppen ligge i en prisregulering av oppdragene.

En egenandel på 99 prosent er i Advokatforeningens syn ikke forenelig med en velferdsordning. Det er snarere et forsøk på å skape en ordning basert på veldedighet – hvor advokatene bes om å tilby en tjeneste til redusert pris, mot at staten betaler én prosent av regningen.

Advokatforeningen er positive til en gradert egenandel. En gradering er viktig for å gjøre ordningen mer treffsikker enn i dag, samt å redusere skillet mellom de som akkurat faller innenfor ordningen og de som faller utenfor. Advokatforeningen er også positive til at mottakere med en betalingsevne under 1 G er unntatt egenandel, samt at egenandelen begynner på 1 prosent av utgiftene og gradvis stiger med økt betalingsevne. En egenandel på 99 prosent er imidlertid altfor høyt. Advokatforeningen anbefaler at egenandelen stopper på 50 prosent. Dersom det kombineres med et tak på egenandelen, kan en høyere egenandel vurderes, men den må uansett være langt lavere enn 75 prosent.

En viktig forutsetning for at ordningen med varierende egenandel skal fungere, er at informasjonen til rettshjelpsmottakere blir god, og at søknadsprosessen blir enkel og forutberegnelig. Når et oppdrag påbegynnes, må størrelsen på egenandelen per time kunne være kjent for klienten. Dette innebærer en effektiv saksbehandling både for de som søker basert på automatisk innhentede opplysninger, og for de som supplerer med øvrig informasjon. Det kan ikke forventes at klienter eller advokater på egenhånd skal kunne forutse hva størrelsen på egenandelen blir basert på de kompliserte reglene og formlene i forskriftsforslaget.

2.3.1 Øvre grense på egenandel

Forslaget til forskrift innebærer ikke noen øvre beløpsgrense på egenandelen. Rettshjelpsutvalgets forslag inneholdt en rekke begrensninger på sakens utgifter, som ville lagt en begrensning på egenandelens størrelse. En tilsvarende mekanisme finnes ikke i forslaget til forskrift. En rettshjelpsmottaker har i mange saker en begrenset mulighet til å påvirke sakens kostnader på egenhånd. Både sakens kompleksitet og

motpartens valg kan drive kostnadene opp. En rettshjelpsmottaker må skånes fra de verste utfallene av saker som drar ut i tid. Om ikke vil risikoen for høye egenandeler kunne avskrekke rettshjelpsmottakere fra å ta viktige saker til domstolene.

Advokatforeningen anbefaler derfor en øvre grense på hvor mye av statens rettshjelpsutgifter det skal betales egenandel av. En slik grense vil minke prosesserisikoen, og gi økt forutberegnelighet for rettshjelpsmottakerne, samtidig som rettshjelpsmottakerne blir sikret god representasjon også i saker som krever mye arbeid. En slik grense kan eksempelvis settes på 8 G (rundt 100 000 kroner i dag). Dette vil hindre de verste tilfellene, uten å gå bekostning av de insentivene ordningen er ment å få på plass. Dersom saken tar så lang tid at domstolen anser en slik ressursbruk som rimelig og nødvendig, er det noe som er utenfor rettshjelpsmottakerens kontroll. Advokatforeningen mener derfor en slik øvre grense på grunnlaget for egenandelen er fornuftig.

En øvre grense på egenandelens størrelse, var helt nødvendig for å rettferdiggjøre de høye egenandelene Rettshjelpsutvalget foreslo i sin utredning. Dersom departementet ikke innfører en slik øvre grense, kan Advokatforeningen umulig stille seg bak en egenandel på over 50 prosent.

I Rettshjelpsutvalgets utredning er det lagt opp til forhåndsfastsatte tak i saker med medgått tid, og at tidsbruk innenfor dette taket som hovedregel skal godkjennes som rimelig og nødvendig tidsbruk. «*Innenfor det fastsatte taket er utgangspunktet at klienten vil bli godskrevet støtte til rettshjelp i det antallet timer advokaten arbeider med saken. Rettshjelpsmottakeren og advokaten må kunne legge til grunn at det arbeidet som utføres innenfor taket, som klar hovedregel vil bli ansett rimelig og nødvendig.*» (NOU 2020: 5, s.106). Advokatforeningen mener tilsvarende bør gjelde for tidsbruk under en øvre grense på grunnlaget for egenandel, som skissert over. En slik ordning vil medføre at en vurdering av rimelig og nødvendig tidsbruk kun skal foretas i saker hvor rettshjelpsutgiftene overstiger 8 G, og rettshjelpsmottakeren ikke lenger har tatt et valg basert på sine kostnader per time.

2.4 Dokumentasjon av søkerens økonomi

Forslaget til forskrift legger opp til at søkerens økonomiske situasjon i utgangspunktet skal dokumenteres gjennom siste tilgjengelige skatteoppgjør, og sekundært gjennom innrapporterte opplysninger til Skatteetaten (a-meldingen) – dersom et skatteoppgjør ikke foreligger. Disse opplysningene skal innhentes automatisk i søknadsprosessen. Videre må søkeren selv dokumentere bruttoinntekt og nettoformue dersom disse avviker fra det som foreligger av automatisk innhentet dokumentasjon (§5 annet ledd).

Advokatforeningen mener det framstår som noe uklart hvordan systemet er intendert å fungere i praksis. Dersom et skatteoppgjør foreligger, men dette ikke representerer søkers økonomiske situasjon på søknadstidspunktet, plikter søkeren da å innsende egen dokumentasjon på inntekt og formue? Skatteoppgjøret foreligger tidligst april, og senest desember, året etter det dokumenterer. Med andre ord vil siste tilgjengelige skatteoppgjør ofte dokumentere søkerens økonomiske situasjon ett til to år tilbake i tid. Uavhengig av om søkerne er mottakere av stønader, eller lønsmottakere, vil de som hovedregel oppleve minst én justering av sine utbetalinger i løpet av et år. I praksis vil søkeres bruttoinntekt eller nettoformue derfor så å si alltid avvike fra siste tilgjengelige skatteoppgjør. Det vil være meningsløst om praktisk talt alle søkere plikter å sende inn dokumentasjon på sin økonomiske situasjon – særlig når forslaget innebærer at denne kun skal hensyntas ved en endring på 15 prosent eller mer.

En bedre løsning ville vært at plikten til å selv dokumentere bruttoinntekt eller nettoformue bare inntreffer dersom søkerens bruttoinntekt eller nettoformue har avviket vesentlig fra de automatisk innhentede opplysningene i det tidsrommet opplysningene dokumenterer. Utgangspunktet bør være at den økonomiske situasjonen som vurderes, er den det foreligger dokumentasjon for. Endringer fra siste dokumenterte periode, til søknadstidspunktet, bør ikke medføre en plikt til selv å dokumentere alle slike endringer. Dette vil, som

skissert over, medfører store mengder merarbeid for alle involverte og undergrave hele formålet med automatisk innhenting av opplysninger. Ved store inntektsfall den siste tiden, bør det heller åpnes for en vurdering basert på nyere opplysninger når dette er til gunst for søkeren, i tråd med forslaget til §7 annet ledd.

Videre er Advokatforeningen av den oppfatning at Rettshjelpsutvalgets forslag om å ta utgangspunkt i de siste tre måneders innrapporterte inntektstall, er bedre enn forskriftsforslaget om å ta utgangspunkt i siste tilgjengelige ligning. Siste innrapporterte tall vil gi et bedre øyeblikksbilde av inntekten til søkergruppen, som ofte vil ha opplevd nylige endringer i sin inntekt. En ulykke kommer som kjent sjelden alene, og personer med behov for rettshjelp har ofte opplevd et inntektsfall den siste tiden.

En løsning med siste innrapporterte inntekt vil muligens fungere dårlig for selvstendig næringsdrivende, eller andre med svært variabel inntekt, men dette vil være et problem uavhengig av hvilken dokumentasjon man tar utgangspunkt i, og disse gruppene vil uansett måtte vurderes basert på innsendt dokumentasjon.

2.5 Endringer i søkerens økonomi

Forslaget til forskrift innebærer at søkere som har hatt en forverring i sin økonomi fra søknadstidspunktet til oppdraget er avsluttet, kan kreve å få størrelsen på egenandel beregnet basert på sin nye økonomiske situasjon (§7 annet ledd). Den nye situasjonen skal danne grunnlaget for egenandelen dersom betalingsevnen har blitt redusert med 20 prosent eller mer.

En 20 prosents nedgang i betalingsevnen innebærer typisk en halvering av egenandelen. Dersom man ved søknadstidspunktet skulle betale en egenandel på 95 prosent, vil en 20 prosents nedgang i betalingsevnen innebære at egenandelen går ned til 43 prosent – noe som tilsvare en nedgang på over 650 kroner *i timen*. Grunnet de store utslagene i egenandel foreslår Advokatforeningen at grensen for når den nye økonomiske situasjonen skal legges til grunn settes til en nedgang i betalingsevne på 15 prosent eller mer. Dette vil medføre at grensen tilsvarer den foreslåtte grensen for når innsendte inntektsopplysninger skal kunne legges til grunn ved behovsprøvingen (§5 annet ledd). Advokatforeningen kan ikke se at hensynene i de to tilfellene er vesentlig forskjellige.

2.6 Innkreving av egenandel

Forskriftsforslaget legger opp til at Statens Innkreving har ansvar for innkreving av egenandel i rettsrådssaker og saker for Trygderetten, mens Domstolsadministrasjonen skal ha ansvar for innkreving av egenandelene i saker for domstolene. Dette er i motsetning til Rettshjelpsutvalgets forslag om at Staten Innkreving skal ha ansvaret for innkreving i alle saker. Høringsnotatet presiserer at Domstolsadministrasjonens innkreving i ytterste konsekvens vil skje ved hjelp av private inkassobyrå. Bakgrunnen for at Domstolsadministrasjonen får ansvaret, er deres integrasjon med domstolenes økonomisystem.

Advokatforeningen er svært bekymret for en situasjon hvor en stor andel av egenandelene havner hos private inkassoforetak. En slik situasjon kan medføre store rente- og gebyrkostnader for de som ikke makter å prioritere utgiftene. Det er en kjensgjerning at rettshjelpsmottakere ofte befinner seg i en kombinasjon av en presset økonomisk situasjon og en privat krise. I slike øyeblikk kan det skje at fakturaer forfaller uten at man klarer å betale i tide. I slike tilfeller kan selv mindre krav til privat inkasso vokse svært raskt. Da vil det etter Advokatforeningens syn være bedre med Statens Innkreving, hvor innkrevingen kan skje med større tvang, men hvor rentene er lavere.

2.7 Søknadsprosessen

Høringsnotatet legger opp til en søknadsprosess hvor søknadene går via en felles digital portal, hvor nødvendig informasjon innhentes automatisk. Størrelsen på egenandelen regnes ut basert på opplysningene, og eventuelle rettinger, og dette oversendes til ett av flere organ med beslutningsmyndighet. En saksbehandler fatter det endelige vedtaket. Søknad om rettshjelp i behovsprøvde saker er foreslått å måtte sendes inn senest tre måneder etter avsluttet oppdrag.

Advokatforeningen mener den foreslåtte løsningen virker fornuftig, men vil igjen understreke at en velfungerende portal er avgjørende for at ordningen skal fungere. Alle nødvendige opplysninger som flertallet av søkere må fylle inn, bør kunne hentes inn automatisk. Videre er det viktig å unngå en situasjon hvor *alle* i praksis må sende inn ytterligere informasjon på grunn av utdaterte skatteopplysninger (jf. pkt. 2.5 over). Vedtak bør skje raskt, slik at advokater og søkere vet hva egenandelen vil være når oppdraget starter.

På grunn av kompleksiteten i ordningen er det også helt avgjørende at søkere ikke kan stilles til ansvar for eventuelle feil i automatisk innhentede opplysninger som de ikke åpenbart burde skjønne er feil. Terskelen for å oppheve et positivt vedtak om rett til støtte må være høy.

Videre er det viktig med gode løsninger for at flere i samme advokatkontor, også administrativt ansatte, kan følge opp søknadene, slik at søknadsprosessen blir effektiv for alle involverte.

3 Endringer i salærforskriften

3.1 Salærforskriften §8

Forslaget til forskrift innebærer en oppdeling av «reisetid» og «annet fravær» i vurderingen av salæroppgaver. Det vil si at tidsbruken under begge disse kategoriene må overstige 30 minutter hver vei for å dekkes. Oppdelingen av reisefravær og annet fravær fremstår som formalistisk og uhensiktsmessig.

Forslaget vil innebære en ytterligere svekkelse av de økonomiske vilkårene for advokater som arbeider på offentlig sats og særlig for advokater som arbeider i spredtbygde strøk.

Forslaget vil innebære at en advokat med 25 minutters reisetid, og som møter opp 25 minutter før til domstolen – for eksempel for å være sikker på å ikke bli forsinket i trafikk eller i domstolens sikkerhetskontroll – ikke vil få dekket noe av sitt fravær før saken starter. Forslaget vil også medføre at forsinkelser utenfor advokatens kontroll vil kunne medføre at advokaten ikke får betalt for fravær som er en nødvendig del av oppdraget. Der det for eksempel er 25 minutters reisevei, og fengselet er 25 minutter forsinket med å fremstille den innsatte til klientkonferansen, vil advokaten ikke få dekning for noe fravær før klientmøte kan igangsettes. Tilsvarende vil situasjonen være der politiet er 25 minutter forsinket med et planlagt avhør. Slike tilfeller er ikke uvanlige.

Etter Advokatforeningens syn er det svært urimelig at advokaten i disse tilfellene, på grunn av andres forsinkelser, ikke skal få dekket det fraværet som oppdraget har pålagt henne. Tvert imot illustrerer eksemplene behovet for at satsen for fraværsgodtgjørelse oppjusteres til full sats.

I høringsnotatet argumenteres det for at ulik godtgjørelse for “reisetid” og “annet fravær” allerede følger av en naturlig språklig forståelse av ordlyden. Det er Advokatforeningen uenig i. Det er mer nærliggende å forstå ordlyden i § 8 slik at “og annet fravær” er ment å kompensere for annet nødvendig fravær i forbindelse med reisefravær. Slik er også bestemmelsen praktisert i lang tid. Det foreligger ingen praksis fra hverken

lagmannsrett eller Høyesterett som foretar separate vurderinger av reisetid og annet fravær. Tvert imot omtales godtgjørelse etter § 8 gjennomgående etter samlebetegnelsen «fraværsgodtgjørelse», se for eksempel HR-2011-1552, HR-2004-1432, HR-2004-1430, LA-2022-59314 og LB-2010-100365 mfl. Fra siste dom fremgår det:

«Slik forskriften og kommentarene er formulert, legger lagmannsretten til grunn at det er den faktiske fraværstiden som skal legges til grunn ved fastsettelsen av fraværsgodtgjørelse, forutsatt at advokaten samlet har innrettet seg på den for staten hurtigste og billigste måte. Det er særskilt nevnt i kommentarene at fraværsgodtgjørelse også skal utbetales ved «forsinkelser under reisen»

Når det er den faktiske fraværstiden som skal legges til grunn, må dette innebære at det er fraværet fra kontoret som er det sentrale – ikke om fraværet skyldes ventetid eller reisetid. Avgrensingen må skje ved vurderingen av hva som er rimelig og nødvendig, ikke ved et oppkonstruert skille mellom reisetid og annet fravær.

En slik løsning har også de beste grunner for seg. Det er forventet at man som aktør i retten er tidsnok til rettsmøtene, det må da også kunne forventes at man godtgjøres for nødvendig sikkerhetsmargin for å oppnå nettopp dette. Advokatforeningen mener derfor en eventuell endring i forskriften heller bør presisere at reisetid og annet fravær skal vurderes samlet. Men sett hen til den rettspraksis som allerede foreligger er dette trolig ikke nødvendig.

Advokatforeningen er overrasket over forslaget. Grunnet stykkprissystemet og nedkorting av salær, jobber våre medlemmer allerede mye gratis i saker som dekkes av rettshjelpssatsen. Den lave rettshjelpssatsen medfører at det er lite å gå på før oppdrag blir rene tapsprosjekt. I tillegg ble fraværsgodtgjørelsen som kjent halvert i 2017. Evalueringen bestilt av departementet viste hvordan dette ikke reduserte såkalte «unødvendige» reiser, men gikk på bekostning av advokater i spredtbygde strøk (Vista Analyse, Rapport 2020/04). Det ordningen trenger er en reetablering av fraværsgodtgjørelsen til full sats, ikke ytterligere kutt i advokatenes godtgjørelse på reise.

Stykkprisregelverket innebærer allerede at advokater må jobbe mange timer gratis. Dersom det å reise 25 minutter hver vei, for i tillegg å bruke 25 minutter på å komme inn i rettslokalene, er noe man må gjøre gratis, vil det bli enda mindre attraktivt å ta slike oppdrag og gjøre det vanskeligere å bygge opp advokatvirksomhet i spredtbygde strøk. Advokatforeningen vil derfor på det sterkeste advare mot å ytterligere svekke dagens ordning.

Videre har Regjeringen og Advokatforeningen i forbindelse med avslutningen av advokataksjonen sommeren 2024, blitt enige at det skal nedsettes et utvalg for å utrede hele salærordningen. En slik utredning skal vurdere endringer i salærordningen, hvor blant annet reisefraværsgodtgjørelse inngår som et viktig element. Det fremstår da som uhensiktsmessig å endre ordningen rett før et slikt utvalg skal begynne sitt arbeid, og det forhold at foreslås en innstramning forsterker dette inntrykket. Advokatforeningen og regjeringen har tidligere diskutert en rekke endringer i salærforskriften, blant annet økt kompensasjon for advokaters kvelds- og helgearbeid. Dersom regjeringen ønsker å komme i gang med reformarbeidet, er dette et eksempel på tiltak som burde komme først i rekken.

4 Oppsummering

- Advokatforeningen er positive til hovedtrekkene i forslaget til rettshjelpsforskrift, men har store innvendinger på følgende punkter:
 - En egenandel på 99 prosent er altfor høyt. Støtteelementet for de med høyeste egenandel vil med forslaget i praksis kun bestå av en prisregulering. Høyeste egenandel bør være 50

prosent – dette er særlig viktig dersom det ikke innføres et tak på egenandelene i tråd med Rettshjelpsutvalgets forslag.

- Det bør innføres en øvre grense på beløpet egenandelen beregnes på grunnlag av. Dette for å unngå at rettshjelpsmottakere får avskrekkende høye egenandeler på bakgrunn av sider ved saken de ikke har kontroll over selv.
 - Det er viktig at en digital løsning for søknad kommer på plass, er brukervennlig, og mulig å bruke også for advokater med klienter uten bank-id. Videre er det viktig at forskriften muliggjør en behandling basert på automatisk innhentede opplysninger i størst mulig grad, for å unngå tidkrevende merarbeid for alle involverte.
- De foreslåtte endringene i Salærforskriften innebærer et dårlig begrunnet kutt i advokatenes reisegodtgjørelse, og vil medføre en ytterligere reduksjon i rettsikkerheten – særlig for klienter i saker med lave stykkpriser. Advokatforeningen mener en endring i Salærforskriften tvert imot bør presisere at reisetid og annet fravær skal vurderes samlet, i motsetning til forslaget om at de skal vurderes hver for seg.

Vennlig hilsen

Siri Teigum
leder

Merete Smith
generalsekretær

SAKSBEHANDLER: Trygve Larsen Morset